

*Кузьменко Олена Геннадіївна,
студентка 1 курсу магістратури
спеціальності «Психологія»*

*Науковий керівник:
кандидат психологічних наук, доцент
Сидоренко Ольга Борисівна*

«Взаємозв'язок самооцінки і тривожності у молодших школярів»

Проблема взаємозв'язку самооцінки з тривожністю у молодших школярів не нова, але вона залишається дуже актуальною в умовах сьогодення. У Державному стандарті початкової школи - Нова Українська Школа зазначено, що громадянські та соціальні компетентності, навчання впродовж життя вимагають від здобувача освіти певний рівень сформованості самооцінки та створення умов для гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку [6].

Поняття «самооцінка» означає здатність людини оцінювати себе, свої можливості і якості, вона виконує регулюючу та захисну функцію, впливаючи на взаємовідносини з іншими людьми, поведінку і розвиток. Самооцінка є основою ставлення особистості до себе та інших, до своїх та чужих успіхів, невдач та результатів діяльності.

Аналіз наукових праць Б.Ананьєва, Л. Божовича, Л. Виготського, Д. Ельконіна, Г.Ліпкіної, Г.Цукерман та ін. свідчить, що сенситивним періодом для становлення самооцінки є саме молодший шкільний вік, тому що сприятливі умови для формування самооцінки створені лише в школі під час учіння. Самооцінка здобувача освіти формується під впливом двох факторів: оточуючих дорослих (вчитель, який виступає авторитетом в даному віковому періоді, а також батьки та однолітки) та результатів своєї діяльності [4].

Самооцінка має ряд характеристик: адекватність і неадекватність, висока або низька, стійка або нестійка, рівень диференціації. Адекватна допомагає особистості долати труднощі в навчанні, формує впевненість в собі і доброзичливе ставлення до оточуючих. Неадекватна самооцінка (як низька, так і висока) перешкоджають розкриттю різноплановості особистості школяра. А диференціація відрізняє розвинуту самооцінку від інфантильної та невротичної (неуспішність під час написання диктанту сприймається дитиною як помилки в певному виді робіт, а не характеризує особистість як невдачу, нездатною і не достойною уваги та любові), що викликає появу тривожності.

Проблема підвищеної тривожності у молодшому шкільному віці вивчали як і українські так і зарубіжні вчені: А.Пригожан, К.Хорні, Ю.Ханін – як умову та результат соціалізації; О.Захаров, Н.Левітов – як вроджена психодинамічна характеристика; Л.Божович – як стійкий мотив та форма його реалізації. Схожої думки щодо визначення поняття «тривожності» знаходимо у наукових працях: Є.Калюжної, Я.Омельченко, С.Ставицької, О.Халіка, І.Ясочкіна та інші. Науковці зазначають, що тривожність є індивідуально-психологічної особливостю людини і виявляється в її схильності до переживання стану тривоги при очікуванні несприятливого розвитку подій [1-3; 5].

У своїх дослідженнях С. Ставицька зазначає, що особистісна тривожність є сталим особистісним утворенням, виявляється у схильності індивіда до переживання тривоги, яка характеризується низьким порогом виникнення її реакції; стабільною індивідуальною властивістю особистості. Поведінкові прояви тривожності порушують продуктивність та спрямованість діяльності [7].

Результати досліджень В.Москаленко, Г.Жаркова, Є.Калюжної, М.В.Шевєргіна свідчать, що існує взаємозв'язок самооцінки із тривожністю молодшого школяра. Невпевненість в собі є ознакою низької самооцінки. Підвищена тривожність в учня виявляється у схильності сприймати будь-яку інформацію як загрозу не тільки для самої дитини, а і її самооцінки та відповідно негативно на це реагувати. Оцінювання навчальної роботи сприймається учнем як оцінка особистості і при його завищеній самооцінці не дає можливості зрозуміти критерії педагогічного оцінювання

(низької оцінки). Як результат, негативне оцінювання роботи здобувачі освіти переносять на особистість, що викликає тривожність, дискомфорт, пасивність [2; 3].

Тривожна дитина має неадекватну самооцінку, що призводить до проблем у спілкуванні з однолітками, ворожій реакції щодо вчителя, агресивних проявах у поведінці. Надмірно тривожна дитина болісно сприймає низькі бали за свої навчальні досягнення, зникає бажання вчитися, падає пізнавальний інтерес, активність в учінні та житті класу. Домінування негативного емоційного напруження призведе у подальшому до шкільної дезадаптації.

Отже, самооцінка і тривожність тісно пов'язані між собою: чим вища самооцінка тим менша тривожність, що в свою чергу допоможе здобувачу освіти розкрити свій потенціал, підвищити особисті досягнення, не тільки у навчанні, а і в інших видах позашкільної діяльності та у житті.

Список використаної літератури:

1. Астапов В. М. Тревожность у детей. М.: ПЕР СЭ. 2008. 160 с.
2. Калюжна Є.М., Шеверига М.В. Особливості взаємозв'язку самооцінки і тривожності у молодшому шкільному віці. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2015. Том 2. С. 17-22.
3. Москаленко В.В., Жаркова Г.В. Взаємозв'язок тривожності із рівнем самооцінки молодшого школяра. Електронний архив Харківського національного університета імені В.Н. Каразіна 2011. № 807. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/3703>
4. Цукерман. Г. Оценка без отметки. Москва. Педагогический центр «Эксперимент». 1999. 133 с.
5. Прихожан А.М. Психология тревожности: дошкольный и школьный возраст / 2е изд. СПб. Питер. 2007. 192 с.
6. Постанова № 688 від 24 липня «Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти». Київ. 2019.
7. Ставицька С. О. Прояв та подолання особистісної тривожності у школярів. *Психологія. Збірник наукових праць*. Випуск 2. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 1998. С. 168 - 173.